JAM

Na obálce:
cechovní konvice kolářů v Chomutově z roku 1607.

OBLASTNÍ MUZEUM TEPLICE

VÝSTAVA 27. 5. — 31. 8. 1966

jaté a bohatě ryté, ustupující později hladkému nebo plasticky zdobenému stolnímu nádobí, které se pro svou oblibu stalo v 18. století hlavním produktem tamějších řemeslníků. Největší rozkvět v tomto oboru však nastal v *Karlových Varech*, odkud celé rodiny cínařů dodávaly mj. terliny, dózy, stolní ozdoby a celé početně bohaté jídelní soubory nejen na domácí, ale i na zahraniční trhy. Vedle stolního nádobí byly žádanými výrobky oltářní svícny i lampy a mnoho dalších drobných předmětů všedního dne. Proti těmto věhlasným cínařským střediskům, odkud valná část výrobků odcházela za okruh vlastního města, měla místa jako *Teplice, Chomutov, Litoměřice* a *Ústí* své konváře, kteří pracovali především pro místní potřebu, což však naprosto nevylučovalo dobrou kvalitu jejich výrobků ve všech odvětvích řemesla.

Výstavu krušnohorských cínařských prací, kterou pro srovnání doplňuje také několik ukázek ze sousedního Saska, doprovázejí i některé archívní dokumenty, hlavně cechovní listiny, jež jsou pozoruhodným svědectvím o životě konvářských cechů. Vhodný rámec tvoří výstavě několik vybraných kusů mobiliáře, které mají vyvolat představu dobového interiéru a celkového prostředí, v němž se cínových předmětů s takovou oblibou užívalo.

Vystavené práce starých konvářských mistrů nám přesvědčivě dokazují, že krušnohorské cínařství zaujímalo významné místo nejen mezi ostatními důležitými konvářskými středisky českými, ale že obstálo a obstojí ještě dnes v měřítku světovém.

Dagmar Stará

Konvice na obálce je ze sbírky muzea v Teplicích; předměty č. 1, 3, 4 jsou ze sbírky Národního muzea v Praze; č. 5 je majetkem Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.

Autoři snímků: na obálce, č. 1, 2, 3, 4 Ant. Bláha; č. 5 J. Ehm.

JÁCHYMOV

KARLOVY VARY

SLAVKOV

CHOMUTOV

TEPLICE

Zjednodušené městské znaky používané v konvářských značkách.

1. Oltářní svícny od B. Hellingötlera z Karlových Varů, druhá polovina 18. století. — 2. Roseta ze dna chomutovské cechovní konvice kolářů z roku 1607. — 3. Láhev tvaru knihy od R. Maysse ze Slavkova, třetí čtvrtina 17. století. — 4. Terlina od J. W. Stückera ze Slavkova, třetí čtvrtina 18. stol. — 5. Cínová konvice od L. Dürra z Jáchymova, kolem roku 1660.

KRUŠNOHORSKÉ KONVÁŘSTVÍ

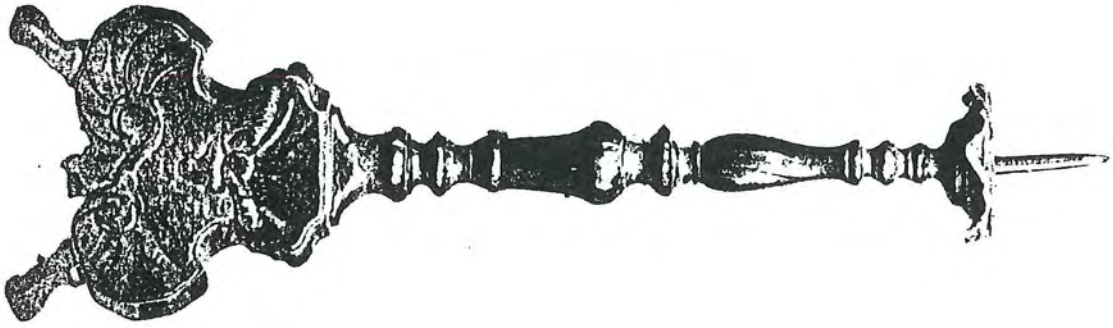

Předním cílem výstavy *„Krušnohorské cínařství"*, pořádané v Teplicích ve dnech 27. května—31. srpna 1966, je shromáždit ukázky dochovaných výrobků konvářských mistrů z Krušných hor a zároveň ukázat na jejich vysokou řemeslnou úroveň i na širokou druhovou rozmanitost.

Předpokladem pro rozvoj konvářského řemesla byla bohatá ložiska cínu, roztroušená na české i saské straně Krušnohoří. Zatímco v saské oblasti dosáhlo konvářství vrcholu svých možností v Annabergu, Marienbergu a Schneebergu, staly se našimi nejznámějšími středisky *Jáchymov, Karlovy Vary, Krásno a Slavkov.*

Cín byl z Čech vyvážen do světa sice již v 10. století, ale s jeho soustavnou těžbou v Krušnohoří započalo se až o dvě století později, kdy se teprve začal běžněji používat k výrobě užitkového nádobí a ozdobných i liturgických předmětů. Stříbrošedě lesklý kov, svým vzhledem podobný vzácnějšímu stříbru, ale mnohem levnější, lehce zpracovatelný a prakticky nezničitelný byl pak po staletí vyhledávaným materiálem; teprve v 19. století byl zatlačen do pozadí kameninou a později i rychle se šířící oblibou porcelánu.

Konvářské řemeslo se v rodinách dědívalo po generace a s ním přecházely s otců na syny staré dílny i se zkušeností získanou staletími. K zhotovení dokonalého výrobku bylo kromě vlastní řemeslnické zručnosti nutné správně postupovat při opracovávání materiálu a používat vhodného náčiní a forem na odlévání; ty byly vyráběny z pískovce, sádry, břidlice, mosazi a konečně od 18. století i ze železa. Velkou péči bylo třeba věnovat hlavně správné teplotě odlévaného materiálu, poněvadž vyšší nebo nižší stupeň působil nepříznivě na tvrdost a barvu cínu. Odlitý výrobek potom konvář opracoval, doplnil menšími součástmi (ucho, víčko, výlevka) a celý výrobek nakonec vyleštil.

Cín má jednu velkou přednost, která byla výrobcům odedávna známa — ve styku s potravinami je zdravotně nezávadný; proto bylo možno z něho zhotovovat nádoby na pokrmy nejrůznějšího druhu. Pro lepší tavitelnost se do cínu přidávalo olovo, které bylo sice levnější než cín, lidskému zdraví však ve větším množství škodilo. Aby někteří mistři, toužící po rychlém zbohatnutí, nezvyšovali při výrobě cínového nádobí nepoměrně obsah olova, byl v Čechách dodržován po vzoru Norimberka poměr olova a cínu 1 : 10 a těžce byl trestán ten, kdo toto ustanovení překročil. Cechy, ve snaze zaručit odběratelům odpovědně jakost a nezávadnost svých výrobků, nařídily označovat je konvářskými značkami, a tak při zjištěných přečinech velmi rychle odhalily viníka. Jen díky tomuto ustanovení můžeme dnes i my podle konvářských značek určit mistra, který předmět vyrobil a město, v němž bydlel nebo do kterého jeho cech příslušel.

Řemeslnou zručnost a zkušenost získávali tovaryši nejen doma, ale i od cizích mistrů, u nichž za svého vandrování pracovali. To také vysvětluje přenášení tvarových a výzdobných prvků z jedné územní oblasti do druhé, jak to lze na příkladech doložit právě v Krušnohoří. Tak v 16. století vyráběli konváři v Jáchymově cínové zboží reliéfně zdobené, které dnes, nelze-li je přesně určit z konvářské značky, můžeme často jen těžce rozeznat od prací saských.

Nejstarší středisko krušnohorské těžby bylo v malebně položeném královském městečku *Krupce*, odkud máme ze samého počátku 16. století nejstarší písemné zmínky o činnosti místních konvářů. Nemáme však bohužel téměř žádné předmětné doklady jejich tvorby. Naproti tomu z *jáchymovských* dílen, kde se rovněž brzy začalo toto řemeslo slibně rozvíjet, se dochovalo památek více, takže si o tamní výrobě můžeme utvořit ucelenější obraz. Známe dosud zejména holby s bohatou reliéfní výzdobou, čerpanou z prací význačných renesančních umělců, dále majestátní cechovní konvice a konečně mísy s bohatě rytým dekorem. Nejkrásnější díla tohoto druhu vytvořili otec a syn Wildovi a příslušníci rozvětvené rodiny Dürrů, spřízněných s konváři ze saského Annabergu. Mnohé z výrobků těchto mistrů jsou dnes uloženy v zahraničních sbírkách, kde patří mezi prvořadá díla svého druhu. Také v *Horním Slavkově* nedaleko Karlových Varů se již na počátku 17. století pracovalo pro širší okruh odběratelů. Byly to výrobky velmi dobré řemeslné úrovně, mnohdy individuálně po-

HEINRICH MILLER
CHRISTOPH MILLER
EVSTACHIVS
MVLLER
BEFER SCHAF